

Platón a Hume o vášni a pravdě

Jim E. Tiles

◆ bytový seminář, česky | anglicky, vznik: 30. 10. 1988

◆ private seminar, Czech | English, origin: 30. 10. 1988

Platón a Hume o vášni a pravdě [1988]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1988-10-30 Jim E. Tiles – Platón a Hume o vášni a pravdě (1) [LVH315VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: There is a tradition according to which human beings are sometimes caught in a tug-of-war between their desires or passions and their better judgment or reason.

Jiný hlas: Byla taková tradice, podle níž se lidské bytosti občas dostanou do takové přetahovačky mezi svými žádostmi nebo vášněmi a svým lepším rozumem.

Jiný hlas: *Hume* argued that this tradition is based on a confusion so great as to render it nothing less than a piece of nonsense.

Jiný hlas: *Hume* tvrdí, že tato tradice je založená na omylu, který je tak velký, že je to vlastně celé nesmysl.

Jiný hlas: His argument was premised on definitions of reason and passion from which it followed that no conflict between the two was even conceivable.

Jiný hlas: Jeho argument je založen na takové definici rozumu a vášně, z nichž plyne, že mezi těmito dvěma věcmi vůbec žádný konflikt není myslitelný. Že mezi rozumem a vášní vůbec žádný konflikt není myslitelný.

Jiný hlas: Reason is the discovery of truth or falsehood and for *x* to be capable of truth or falsehood, *x* must agree with or disagree with, in other words, correspond to or represent something beyond itself.

Jiný hlas: Rozum je objevování pravdy a nepravdy. A když *x* má být schopno pravdy nebo nepravdy, tak *x* musí buď souhlasit, nebo nesouhlasit s něčím mimo sebe, jinými slovy musí odpovídat něčemu mimo sebe nebo reprezentovat, představovat si něco mimo sebe.

Jiný hlas: A passion by contrast contains not any representative quality which renders it a copy of any other existence or modification.

Jiný hlas: Naproti tomu vášně neobsahuje žádnou reprezentativnost, není v ní nic, co by představovalo, co by zobrazovalo, co by z ní činilo kopii nějaké jiné existence.

Jiný hlas: A passion is an original existence.

Jiný hlas: Vášně je originální věc.

Jiný hlas: It arises as a secondary or reflective impression from within the soul in response to the primary impressions of pain and pleasure which in turn arise from the things which afflict the body: the cutting of flesh with steel or *gout*.

Jiný hlas: Vášně vzniká jako sekundární nebo reflexivní vjem zevnitř duše jako odpověď na primární vjem bolesti a rozkoše nebo radosti, které samy zase vznikají z věcí, které se týkají těla. Například řezání do masa, *gout*, *gout*.

Jiný hlas: It's a disease.

Jiný hlas: Jako nemoc.

Jiný hlas: Drinking too much port is what's supposed to cause it.

Jiný hlas: Pítí moc portského to prý způsobuje.

Jiný hlas: Our passions of desire and aversion, hope and fear, grief and joy, despair and security, pride and humility, love and hatred, ambition, generosity and pity, malice, envy and vanity are based on the pleasures and pains which touch us through our bodies.

Jiný hlas: Naše vášně, nebo jak se to dá říct, ať jsou tedy kladné nebo záporné, touhy i odporu, naděje a strachu, žalosti a radosti, beznaděje a bezpečnosti, pýchy a pokory, lásky a nenávisti, ambice, velkomyslnosti, soucitu, zlomyslnosti, závisti a marnivosti, všechny jsou založeny na radostech a bolestech, které se nás dotýkají skrze naše těla. Ten první dotek je tělem.

Jiný hlas: And none of them have the representative quality, the capacity for truth or falsehood, which would render them the sort of things on which reason could pass judgment.

Jiný hlas: A žádná z nich nemá schopnost reprezentovat, představovat něco, schopnost pravdy a nepravdy, která by z nich udělala věci, které by rozum mohl posoudit.

Jiný hlas: Philosophic endorsement of the tradition which *Hume* tried to overthrow goes back at least to the middle period dialogues of Plato.

Jiný hlas: Filosofické pozadí té obecné lidové tradice, kterou se *Hume* pokusil svrhnout, sahá až přinejmenším do Platónových dialogů ze středního období.

Jiný hlas: In the *Republic* we find an account of the mind, the *psyche*, as having parts: appetite, spirit, and reason, the third of which can come into conflict with the other two.

Jiný hlas: V *Republice* Platónově se mluví o duši, čili *psyché*, jakože má části: tu apetitivní, duchovní a rozumovou. Přičemž ta třetí se může dostat do sporu s těmi ostatními dvěma.

Jiný hlas: In a late period dialogue, the *Philebus*, Plato goes so far as to suggest that our pleasures and pains are capable of truth and falsehood.

Jiný hlas: V jednom dialogu z pozdního období, *Filébu*, Platón dokonce naznačuje, že naše rozkoše a bolesti mohou být pravdivé nebo nepravdivé.

Jiný hlas: When Plato advances this claim, he is in fact directly contradicting the claim which *Hume* makes about the passions.

Jiný hlas: Když Platón vznáší tento nárok, skutečně se přímo staví proti tomu, co o vášních říká *Hume*.

Jiný hlas: Plato uses the words pleasure, *hedone*, and pain, *lupe*, more widely than does *Hume*.

Jiný hlas: Platón užívá slov rozkoš (*hédoné*) a bolest (*lypé*), zármutek, smutek, v širším smyslu než *Hume*.

Jiný hlas: He applies them not only to those afflictions of the body which for *Hume* give rise to the primary impressions of pleasure and pain, but also to the secondary or reflective responses which arise in people when they regard things.

Jiný hlas: Uplatňuje je nejenom na takové trápení těla, na to, co se tak primárně dotýká těla, z nichž podle *Huma* vznikají primární vjemy rozkoše nebo bolesti, radosti nebo smutku, ale také na sekundární nebo reflexivní odezvy, které vznikají v lidech, když pozorují věci.

Jiný hlas: Thus, for Plato, fear is a form of pain or distress. Hope, the expectation of something pleasant, is a form of pleasure, and anticipatory pleasure.

Hejdánek: Tak pro Platóna strach je druh bolesti nebo úzkosti. Naděje je očekávání něčeho příjemného, je forma rozkoše, předjímající rozkoš.

Jiný hlas: These forms of pleasure and pain are in fact what *Hume* classifies as passions or emotions.

Hejdánek: Tyto formy radosti a bolesti jsou to, čemu *Hume* říká přímé rozkoše nebo přímé vášně nebo emoce.

Jiný hlas: And Plato puts into the mouth of *Protarchus* a claim very close to that which *Hume* makes; namely, that neither fear nor anticipatory pleasure, but at most only an accompanying belief or judgment, *doxa*, can be true or false.

Hejdánek: A Platón klade *Prótarchovi* do úst názor velmi podobný *Humovu*, totiž že ani strach, ani předjímání radosti nemůže být pravdivý nebo nepravdivý, nýbrž nanejvýš soud nebo přesvědčení, které tyto vjemy provází. Ten soud nebo to přesvědčení může být falešné nebo pravdivé.

Jiný hlas: Plato thus defends precisely what *Hume* denied: the claim that at least some passions or emotions are capable of truth and falsehood.

Hejdánek: Platón tedy hájí přesně to, co *Hume* popírá, totiž to, že aspoň některé vášně nebo emoce mohou být pravdivé a nepravdivé.

Jiný hlas: There is not much agreement to be found among scholars regarding either the nature or the success of Plato's arguments for this claim.

Hejdánek: Učenci se příliš neshodují v otázce, jaké povahy a jaký úspěch měly Platónovy argumenty v této otázce, v této věci.

Jiný hlas: But the aim in taking up the issue here is not to settle any of the several outstanding difficulties which have perplexed interpreters of the *Philebus*.

Hejdánek: Ale naším cílem není rozhodovat, řešit nějakou z dosud nevyřešených nesnází, kterými se potýkají vykladači *Filéba*.

Jiný hlas: The issue itself is important. And on it turns the validity of two fundamentally different approaches to the foundations of moral psychology, as well as the question of whether a certain widely held doctrine can continue to claim to be the only coherent way to think about the nature of representation.

Hejdánek: Věc sama je důležitá. Na ní závisí platnost dvou základně rozlišených přístupů k založení morální psychologie, stejně jako otázka, jestli určitá nauka, široce sdílená, se může i nadále považovat za jediný koherentní způsob myšlení o povaze reprezentování, představování.

Jiný hlas: One way to examine the issue is to consider how the debate between Plato and *Hume* might develop if ideas found in Plato's dialogues were brought to bear directly on *Hume's* position, rather than on that of a proxy, *Protarchus*, who is Plato's creation.

Hejdánek: Jeden způsob, jak zkoumat věc, by bylo podívat se, jak by ta debata mezi Platónem a *Humem* se mohla vyvíjet, kdyby myšlenky Platónových dialogů se rovnou setkaly s *Humovou* pozicí, místo aby narážely na [nesrozumitelné] *Prótarcha*, který je Platónův výmysl.

Jiný hlas: To doplňují ty archeologové, oni vlastně nevykopou [nesrozumitelné], nýbrž se snaží opravdu ty věci zachovat jako v tom původním stavu a pak se teprv poučit.

Hejdánek: Budeme chtít se z Platóna něco dozvědět, a ne dělat archeologii toho, jak to tam bylo.

Jiný hlas: I apologize for that metaphor, it caused a lot of trouble. The resources needed to develop an answer to *Hume* are, it will turn out, located to one side of the site where scholars have concentrated their attention. But to begin with, it will be useful to survey that site.

Hejdánek: Ty zdroje, které budeme potřebovat, abychom odpověděli *Humovi*, ukáže se, že leží po jedné straně toho místa, na které se učenci soustředili. Ale na začátku bude užitečné obhlédnout to místo.

Jiný hlas: I'm going to skip a paragraph. It is clear that Plato wants a 'yes' answer to the question: 'Can a pleasure be false in the sense in which belief or judgment can be false?'

Hejdánek: Je jasné, že Platón na otázku, zda rozkoš nebo radost může být nepravdivá v tomtéž smyslu, v jakém může být nepravdivé přesvědčení nebo soud, vyžaduje, aby se odpovědělo ano.

Jiný hlas: But is the argument for this answer enough to establish against *Hume* that passions, anticipatory pleasures and pains, have a representative quality, are capable of their own truth and falsehood?

Hejdánek: Ale je tenhle argument pro to, aby se takhle odpovědělo, stačí na to, aby se proti *Humovi* prokázalo, že vášně, to předjímaní rozkoše nebo bolesti, mají schopnost reprezentovat, a tedy jsou schopné své vlastní, mohou tedy být samy o sobě pravdivé nebo nepravdivé?

Jiný hlas: *Anthony Kenny took it that Socrates has to convince Protarchus that being accompanied by a false belief is sufficient to make a pleasure itself false.*

Hejdánek: *Anthony Kenny* se na to dívá tak, že *Sokrates* musí přesvědčit *Protarcha*, že rozkoš doprovázená falešným, nesprávným přesvědčením je už sama o sobě nesprávná, falešná.

Jiný hlas: *This is not on the face of it very promising.*

Hejdánek: Na první pohled to nevypadá moc slibně.

Jiný hlas: *Hume could all too easily insist that showing how pleasure and pain might derive a truth or falsehood from an accompanying belief does nothing to establish for them any representative quality of their own.*

Hejdánek: *Hume* by tady mohl příliš, až příliš snadno trvat na tom, že když vykážeme, jak se rozkoš nebo bolest může vyvodit pravdivost nebo falešnost z nějakého doprovodného přesvědčení, nic nepřináší pro důkaz jejich vlastních schopností reprezentovat.

Jiný hlas: *His own position and that of Protarchus, if Protarchus were clever enough to stick to his position consistently, is that belief or judgment is really what possesses truth value.*

Hejdánek: Jeho vlastní pozice a pozice *Protarchova*, kdyby *Protarchos* byl dost chytrý, aby se jí důsledně držel, vypadá tak, že to, co ve skutečnosti má hodnotu pravdivosti a nepravdivosti, je vždycky přesvědčení a soud.

Jiný hlas: *I'm going to skip to the middle of four to make Plato's example more vivid. To make Plato's example more vivid and to show what he thought was the nature of the falsehood in the soul of a wicked, a weak or foolish man's anticipatory pleasure, Kenny sketched an example of a man who expected, correctly, to receive 70,000 pounds from a football pool, lottery that is. And at the center of - I'll stop there, just go that far.*

Hejdánek: Abychom oživilí Platonův příklad a ukázali, co si myslel, jaká je povaha té nepravdivosti v duši špatného, to jest hloupého nebo pošetilého člověka, v předvídavé radosti pošetilého člověka, Kenny podává příklad člověka, který správně očekává, že vyhraje 70 000 z fotbalové sázky.

Jiný hlas: *At the center of the man's internal depiction of the forthcoming event was himself, enjoying himself immensely, drinking his way through the beer which that much money could buy.*

Hejdánek: A uprostřed vnitřní představy toho člověka o tom, co bude následovat, byl ten člověk sám, jak se nesmírně raduje a propíjí se pivem, které se za takovou spoustu peněz dá koupit.

Jiný hlas: *This man's anticipatory pleasure is mistaken, not because he will not receive the fortune or won't try to drink his way through it, but because he simply will not enjoy that much beer, assuming the law of diminishing returns applies to him as it does to every other human being.*

Hejdánek: Ta předvídavá rozkoš toho člověka se mýlí ne proto, že ty peníze nedostane nebo že se nepokusí se jimi propít, ale prostě proto, že z takové spousty piva nebude mít žádnou radost, předpokládáme-li, že zákon zmenšujících se výtěžků platí pro něho tak, jako platí pro každou jinou lidskou bytost.

Jiný hlas: *The task of drinking one's way through a warehouse full of beer may look immensely pleasurable to a thirsty man kept at a distance from the experience.*

Hejdánek: Úloha propít se skrz obchodní dům plný piva může vypadat neobyčejně rozkošná žíznivému člověku, který má k té zkušenosti velmi daleko.

Jiný hlas: *It looks very different to a sated man with 99% of the task incomplete.*

Hejdánek: Vypadá úplně jinak člověku, který je plný a má 99 % té úlohy před sebou.

Jiný hlas: *But the anticipatory pleasure of Kenny's pools winner nevertheless appears to be false because it is based on a false judgment, the judgment 'I will enjoy 70,000 pounds worth of beer', not because his anticipatory pleasure has its own truth or falsehood.*

Hejdánek: Ale ta předjímací rozkoš toho člověka, který vyhrál sázku, nicméně se zdá, že je nesprávná, protože je založena na nesprávném úsudku, totiž: potěším se množstvím piva za 70 000. Ne proto, že tam byl ten nesprávný úsudek, ne proto, že by ta předjímací radost měla svoji vlastní pravdivost nebo nepravdivost.

Jiný hlas: *The suggestion that false beliefs can in some way bestow their falsehood on pleasures and pains does little to erode Hume's position and should not really be expected to move Protarchus from the stance he is made to adopt at 38a.*

Hejdánek: Námitka, že nesprávná přesvědčení mohou nějak vrhnout svoji nesprávnost na rozkoše a bolesti, nehne moc Humovou pozici a neměli bychom očekávat, že vyvede Protarcha z jeho postoje, o němž se říká v 38a.

Jiný hlas: *If, on the other hand, Plato were to argue not that beliefs or judgments could bestow their truth or falsity on pleasures and pains, but that the reverse could happen, one would have a more promising line of attack.*

Hejdánek: Kdyby na druhé straně Platon argumentoval ne, že přesvědčení a soudy mohou vrhnout svou pravdivost a nepravdivost na radosti a bolesti, ale že se může stát opak toho, měli bychom slibnější způsob útoku.

Jiný hlas: *Should Hume concede that this can happen, he would be in effect conceding to the passions their own representative quality.*

Hejdánek: Kdyby náhodou Hume připustil, že se tohle může stát...připustil by skutečně, že vášně mají svou vlastní reprezentativní povahu.

Jiný hlas: *Now in the passage following that, on which most commentators concentrate their attention, Plato claims to have identified cases where the falsity of pleasures or pains infects that of judgments leading to what are in effect false in the sense of distorted judgments.*

Hejdánek: A v pasáži 41D–42C, která následuje za tím, na co se většina komentátorů soustředila svoji pozornost, Platon tvrdí, že našel případy, kde nesprávnost rozkoše nebo bolesti nebo trápení nakažuje soudy, takže vede ve skutečnosti k nesprávným, vede k něčemu nesprávnému, totiž k soudům, zkresleným soudům.

Jiný hlas: *The argument starts with a familiar Platonic theme.*

Hejdánek: Začíná známým platónským tématem.

Jiný hlas: *The senses sometimes lead us to make false estimates of the sizes of things.*

Hejdánek: Smysly nás občas svádějí, abychom nesprávně odhadli velikost věcí.

Jiný hlas: *Examples are not given, but clearly the sort of thing in question is illustrated by the mild shock one is likely to receive upon discovering just how big a chimney pot is, when such an object is brought down to ground level and viewed close at hand.*

Hejdánek: Nedává žádné příklady, ale zřejmě jde o něco takového, jako mírný šok, který se člověku patrně dostaví, když objeví, jak velký je komín, když takový předmět se snese dolů na zem a podívá se na něj člověk zblízka.

Jiný hlas: *Protarchus agrees that the same thing can occur with pleasure and pain vis-a-vis time.*

Hejdánek: Protarchos říká, že totéž se může stát s rozkoší nebo bolestí ve vztahu k času.

Jiný hlas: *A pleasure on offer in the immediate future can seem greater than it really is, for example, great enough to offset consequent distress in the remote future.*

Hejdánek: Tak například rozkoš, která se nabízí v bezprostřední budoucnosti, se může zdát větší, než skutečně je. Například dostatečně velká, aby vyvážila následující nesnáze ve vzdálenější budoucnosti.

Jiný hlas: *Side by side the pleasure may not seem worth the consequent pain, but from a perspective near to the pleasure and far from the consequent pain, perhaps also distorted by present distress, the pleasure seems to outweigh the pain which it will eventually cost.*

Hejdánek: Položeny vedle sebe, ta rozkoš se může ukázat, že nestojí za to trápení, které bude následovat, ale z perspektivy, která je rozkoši blízko a ta následná trápení daleko, a možná také zkreslené okamžitou úzkostí, rozkoš se zdá vyvažovat bolest, kterou to bude potom stát.

Jiný hlas: *Likewise immediate pain may seem too great a price for a remote pleasure, when side by side the pleasure would clearly be worth the sacrifice.*

Hejdánek: Podobně bezprostřední utrpení se může zdát příliš velkou cenou za nějakou vzdálenou radost, i když položeny vedle sebe by ta radost určitě za tu oběť stála.

Jiný hlas: *This does not however seem to advance us against Hume.*

Hejdánek: Nicméně zdá se, že tohle nám proti Humovi nepomůže.

Jiný hlas: *We appear to be back considering cases like Kenny's pools winner, people unable accurately to assess the pleasure and pain which various courses of action afford.*

Hejdánek: Zdá se, že jsme zase zpátky u případů, jako je ten sázkař a vyhrávač, lidí, kteří nejsou schopni přesně alokovat rozkoše a bolesti, které jsou skryty v různých průbězích jednání.

Jiný hlas: *It is tempting to brush aside this passage as establishing not that pleasure and pain have a truth or falsity which can infect and possibly distort judgment, but as merely pointing out how appearances can distort judgment.*

Hejdánek: Nabízí se tuhleto pasáž smést ze stolu jako něco, co nedokazuje, že rozkoš a utrpení má v sobě nějakou pravdivost a nepravdivost, která by mohla případně zkreslit soud, ale že jenom vyzdvihuje, jak zdání může zkreslit soud.

Jiný hlas: *This is in fact to overlook what is potentially the most powerful consideration Plato could bring to bear on Hume's position.*

Hejdánek: To by ovšem znamenalo přehlédnout, co je možná ta nejsilnější úvaha, jakou může Platon

vytáhnout proti Humově pozici.

Jiný hlas: *It will be worthwhile excavating this consideration with a degree of care.*

Hejdánek: Stojí za to vykopat tuto úvahu pečlivě.

Jiný hlas: *Some of its pieces are already in evidence in one of Plato's early dialogues, for example the idea of the precise comparison of pleasure and pain.*

Hejdánek: Některé z částí jsou už zjevné v některém z Platonových starších dialogů. Například myšlenka přesného porovnání radosti a bolesti.

Jiný hlas: *And by unearthing those pieces first and then adding developments from the later dialogues, it will be possible to see clearly the force of this consideration.*

Hejdánek: A když vykopeme nejdříve tyhle kusy ze starších dialogů a pak k nim přidáme to, co přidávají další pozdější dialogy, budeme schopni jasně uvidět sílu této úvahy.

Jiný hlas: *In the Protagoras we find Plato using the idea of an art of measurement, metretike techne, to argue against the idea that one's understanding, episteme, can be overcome by pleasure, pain, anger, love or fear.*

Hejdánek: V Protagorovi vidíme, že Platon používá myšlenku měřičského umění, *metrétiké techné*, aby argumentoval proti představě, že něčí vědění, *epistémé*, může být přemoženo rozkoší, bolestí, hněvem, láskou nebo strachem.

Jiný hlas: *Like Hume, Plato suggests that there is something conceptually amiss with the thought that the operation of our cognitive capacities should conflict with our affective lives.*

Hejdánek: Jako Hume i Platon říká, že na té myšlence, že by se funkce našich poznávacích schopností mohla dostat do sporu s naším afektivním životem, že na téhle myšlence je něco zásadně falešného, vedle.

Jiný hlas: *He several times refers to the claim that pleasure can overcome episteme as ridiculous.*

Hejdánek: Několikrát označuje tvrzení, že by rozkoš mohla přehlušit poznání jako směšné.

Jiný hlas: *But there appears to be opposition to Hume when Plato denies that episteme is ever dragged about like a slave.*

Hejdánek: A zdá se, že tam je jakýsi odpor k Humovi, když Platon popírá, že by *epistémé* vůbec někdy mohla být vlečena jako otrok.

Jiný hlas: *Hume insisted reason is and ought only to be, thought to be, the slave of the passions.*

Hejdánek: Hume trvá na tom, že rozum je a má být, že o rozumu je třeba mít myšlenku, že má být jenom jako otrok vášní.

Jiný hlas: *But the application of pleasure and pain to that branch of understanding which Plato refers to as metretike techne is very much in the service of what Hume called the passions.*

Hejdánek: Ale uplatníme-li tento druh chápání, o kterém Platon mluví jako o tom měřičském umění, uplatníme-li ho na rozkoš a bolest, bude to spíš ve službách toho, čemu Hume říká vášně.

Jiný hlas: *Its function is to weigh pleasure and pain, present and prospective, to determine which is greater, and on this basis work to maximize pleasure and minimize pain overall.*

Hejdánek: Jeho funkcí je zvažovat rozkoš, radost a bolest přítomné a výhledové, určovat, co je větší, a na tomto základě pracovat k maximalizaci rozkoše a minimalizaci celkového utrpení.

Jiný hlas: *When Hume listed the ways reason or judgment could serve the passions, this surveying function which Plato assigned to a metretike techne seems to have been left out.*

Hejdánek: Když Hume sepisoval způsoby, jak může rozum, to jest soud, posloužit vášním, tato přehledová funkce, kterou Platon připsal té své *metrétiké techné*, se zdá, že mu vypadla.

Jiný hlas: *There are according to Hume two things which reason does for the passions.*

Hejdánek: Podle Huma rozum dělá pro vášně dvě věci.

Jiný hlas: *It either identifies an object on which a passion can exercise itself, or it identifies the means to attaining such an object.*

Hejdánek: Buď jednak může identifikovat objekt, na němž se potom vašeň může vyhrát, anebo

identifikuje prostředky, jak se k takovému předmětu dostat.

Jiný hlas: *There are thus only two ways for a passion, riding as it must on a judgment, to go wrong or to be unreasonable.*

Hejdánek: Vášeň, která samozřejmě musí rajtovat na soudu, musí se nechat nést soudem, se může zmýlit nebo být nerozumná jen dvojitým způsobem.

Jiný hlas: *It may fasten itself on what appears to be an agreeable object, which in fact is disagreeable, or vice versa, or it may fasten on an inappropriate means to attaining an agreeable object or to the avoidance of a disagreeable object.*

Hejdánek: Může se chytit něčeho, co vypadá jako příjemný předmět, a ve skutečnosti je nepříjemný, nebo naopak, anebo se může chytit nevhodného prostředku, jak dosáhnout nějakého příjemného předmětu anebo jak se vyhnout předmětu nepříjemnému.

Jiný hlas: *Hume says, a fruit for instance that is really disagreeable appears to me at a distance and through mistake I fancy it to be pleasant and delicious.*

Hejdánek: Například ovoce, které je ve skutečnosti odporné, se mi na dálku zdá a chybou si představuju, že je chutné a lahůdkové.

Jiný hlas: *Here is one error.*

Hejdánek: To je jedna chyba.

Jiný hlas: *I choose certain means of reaching this fruit which are not proper for my end.*

Hejdánek: Zvolím určité prostředky, jak se k tomu ovoci dostat, a ty prostředky se nehodí k mému účelu.

Jiný hlas: *Here is a second error, nor is there any third one which can ever possibly enter into our reasonings concerning actions.*

Hejdánek: To je druhá chyba, ale žádná třetí už tam není, která by vůbec někdy mohla vstoupit do našich úvah o jednání. To jsou jenom tyhle dvě možné chyby.

Jiný hlas: *By the end of the treatise Hume acknowledges the need to have the sentiments corrected for distance, for perspective, for the influence of particular interest.*

Hejdánek: Ale na konci svého *Treatise* Hume uznává potřebu brát jakousi opravu na vzdálenost, na perspektivu, na vliv osobních zájmů, tedy jimi opravovat své pocity.

Jiný hlas: *People close to us touch our affections more strongly than do people who have lived in remote periods of history.*

Hejdánek: Lidé vedle nás, lidé blízko nás se dotýkají našich citů silněji než lidé, kteří žili ve vzdálených historických obdobích.

Jiný hlas: *Hume compares an affection for a servant if diligent and faithful and one for Marcus Brutus as represented in history.*

Hejdánek: Hume porovnává oddanost nebo lásku, úctu k služebníkovvi, který je pilný a věrný, a vztah k Marku Brutovi, jak je představen v historii.

Jiný hlas: *Marcus Brutus we judge, would, if we could approach as near to him as we are to our servant, inspire feelings of much greater admiration, and for that reason, we are able to say the latter is a greater man than the former.*

Hejdánek: Soudíme, že právě Brutus by, kdybychom se mu přiblížili tak blízko, jako jsme svému sluhovi, v nás vzbuzoval pocity většího obdivu, a z toho důvodu můžeme říci, že Brutus je větší člověk než ten sluha.

Jiný hlas: *This ability to allow for the way momentary appearance affects us is what would be refined and developed in Plato's metretike techné.*

Hejdánek: Tato schopnost přizpůsobit se nebo počítat s tím, jak nás ovlivní okamžité zdání, je právě to, co v Platónově *metretiké techné* bude zjemněno a rozvinuto.

Jiný hlas: Skip a paragraph. *To avoid the suggestion that what we have here is after all a potential conflict between reason and passion, Hume appeals to a special class of passions which he designates calm passions.*

Hejdánek: Aby se nezdálo, že tohle je nakonec přece jen možný konflikt mezi rozumem a vášní, Hume se obrací ke zvláštní třídě vášní, kterým říká klidné vášně.

--- (1988-10-30 Jim E. Tiles – Platón a Hume o vášni a pravdě (1) [LVH315VA]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Balance of pleasure and pain based on a view of one's whole situation rather than on a momentary appearance.

Hejdánek: Takže se odvolává na ty klidné vášně, takže každý konflikt takového druhu, jak byl tady naznačen, je vlastně konflikt mezi násilnou vášní, například po jídle, a klidnou vášní, která se snaží dosáhnout nejlepšího celkového poměru rozkoše a bolesti a utrpení, založeného na přehledu celkové situace, a ne na okamžitém zdání.

Jiný hlas: Nevertheless it remains tempting to identify reason with motivating influences based on judgment and Hume acknowledges this temptation.

Hejdánek: Nicméně zůstává, pokouší nás totožnit rozum s motivačními vlivy založenými na soudu a Hume toto pokušení potvrzuje.

Jiný hlas: Here we are contented with saying that reason requires such an impartial conduct, but that it is seldom that we can bring ourselves to it and that our passions do not readily follow the determination of our judgment.

Hejdánek: Zde se spokojíme s tím, že řekneme, že rozum vyžaduje takové nestranné chování, ale že jen zřídka toho můžeme dosáhnout a že naše vášně ne příliš ochotně následují to, co určil soud.

Jiný hlas: This language will be easily understood if we consider what we formerly said concerning that reason which is able to oppose our passion and which we have found to be nothing but a general calm determination of the passions founded on some distant view or reflection.

Hejdánek: Tato řeč by byla snadno srozumitelná, když se podíváme na to, co jsme řekli předtím o tom rozumu, který je s to se stavět proti našim vášním a o kterém jsme zjistili, že to není nic jiného než celková klidná rozhodnost vášní založená na nějakém vzdáleném pohledu nebo úvaze.

Jiný hlas: I'm going to skip a paragraph and modify the next sentence. What the Socrates of the *Protagoras* professes to find a ridiculous idea is this.

Hejdánek: To, co Sokrates v *Protagoru* tvrdí, že je směšná myšlenka, je toto.

Jiný hlas: Passions whose exercise would yield a certain amount of pleasure cannot overcome passions directed towards some greater pleasure or combination of pleasures, however distant the latter may be.

Hejdánek: Vášně, jejichž výkon by poskytl určité množství rozkoše, nemohou přehlušit vášně zaměřené k nějaké větší rozkoši nebo kombinaci rozkoší, ať jsou tyto jakkoli vzdálené.

Jiný hlas: The claim is not that people never accept a short-term gratification at the cost of a greater long-term set of satisfactions.

Hejdánek: Tvrdí se ne, že lidé nikdy nepřijmou krátkodobé oblažení za cenu většího objemu satisfakcí vzdálenějších.

Jiný hlas: The claim is that when this happens it is always because they have misjudged the relative size of the pleasures or pains on offer.

Hejdánek: Tvrdí se naopak, že když se tohle stane, tak je to vždycky jen proto, že nesprávně posoudili poměrnou velikost nabízených rozkoší či bolestí.

Jiný hlas: In brief, Plato's argument is this.

Hejdánek: Stručně Platónův argument je tento.

Jiný hlas: If P person regards B as more pleasurable than A, it is ridiculous to say that P opted for A because P was overcome by pleasure.

Hejdánek: Jestliže P, osoba, považuje B za větší rozkoš než A, je směšné tvrdit, že P se rozhodl pro A, protože P byl přemožen rozkoší.

Jiný hlas: But this argument assumes that all practical decisions are made on the basis of some distant view or reflection and it is less plausible to assume this than it is to assume that there are genuine cases of what is known as weakness of will.

Hejdánek: Ale tento argument předpokládá, že všechna praktická rozhodnutí se dělají na základě jakéhosi vzdáleného pohledu nebo úvahy a tento předpoklad je méně pravděpodobný než předpoklad, že jsou skutečné případy toho, čemu se říká *weakness of will*, slabá vůle.

Jiný hlas: For it is not impossible, indeed it is not uncommon for a person to judge accurately the long-term consequences of a course of action, to become and remain aware that these far outweigh the short-term gratifications and still to adopt that course of action.

Hejdánek: Protože není totiž nemožné a dokonce ani vzácné, aby člověk správně posoudil vzdálené důsledky určitého průběhu jednání, že je si vědom toho, že tyhle ty důsledky zdaleka převažují krátkodobá potěšení nebo krátkodobý prospěch, a přece tento běh jednání nastoupí.

Jiný hlas: Hume's framework of calm and violent passions does more justice to these commonplace phenomena of moral psychology.

Hejdánek: Humův rámec těch klidných a násilných vášní je více přiměřený těmto běžným jevům morální psychologie.

Jiný hlas: The strength of a violent passion for a short-term benefit may be greater than the calm passion based on a distant view or reflection.

Hejdánek: Síla té násilné vášně pro nějaký krátkodobý prospěch může být větší, než je ta klidná vášeň založená na vzdáleném pohledu a úvaze.

Jiný hlas: Note however that when *Hume* labels passions calm and violent, he is not necessarily saying anything about the strength of those passions.

Hejdánek: Nicméně všimněte si, že když *Hume* označuje vášně jako klidné a násilné, nemusí tím nutně nic říkat o síle těchto vášní.

Jiný hlas: Calm and violent refer to the amount of accompanying disorder in the soul.

Hejdánek: Slova klidný a násilný se týkají množství doprovázejícího nepořádku, který při nich v duši vzniká.

Jiný hlas: The existence of a calm passion can sometimes only be established by its effect on action.

Hejdánek: To, že tu je nějaká tichá vášeň, ta klidná vášeň, se někdy dá zjistit jenom tím, jaký vliv má na jednání.

Jiný hlas: And it is not inconceivable that in spite of the disruption on one's immediate feelings or sensations caused by a violent passion, that a calm passion should be present which is strong enough to overcome the violent passion.

Hejdánek: A lze si představit, že přes rozrušení bezprostředních pocitů či počitků člověka, způsobeného násilnou vášní, tu patrně byla přítomna i klidná vášeň, která byla dostatečně silná, aby tu násilnou vášeň přemohla.

Jiný hlas: *Hume*, however, does not address himself to the question of how people might develop calm passions founded on some distant view or reflection, which are strong enough to resist those violent or at least immediately perceptible passions which are founded on momentary appearances.

Hejdánek: *Hume* se nicméně přesto neobrací, nezabývá otázkou, jak by si lidé mohli vyvíjet, jak by si lidé mohli pěstovat nebo vytvářet klidné vášně založené na vzdáleném pohledu a úvaze, které by byly dostatečně silné, aby odolávaly násilným nebo vůbec okamžitě pocíitelným vášním založeným na okamžitém zdání.

Jiný hlas: It seems that one just develops a system of passions, violent and calm, a system which constitutes what we call character. And part of every such system is a set of responses to the characters found in other people.

Hejdánek: Zdá se, že člověk si prostě vyvine jakýsi systém vášní, násilných i klidných, systém, který tvoří to, čemu říkáme charakter. A částí každého takového systému je množina odezev k charakterům, s kterými se setkáváme u jiných lidí.

Jiný hlas: There are clearly important issues relating to moral education, moral responsibility, and the evaluation of moral character, which turn on the question of how the calm passions come to be strong

enough to resist the violent ones.

Hejdánek: Jsou jistě důležité otázky týkající se mravní výchovy, mravní odpovědnosti a hodnocení mravního charakteru, které vedou na otázku, jak mohou být ty klidné vášně dostatečně posíleny, aby odolávaly těm násilným.

Jiný hlas: The next paragraph says we're going to look in the *Treatise* for that, so I'll skip that. Consider again the situation where A is an object offering immediate satisfaction and B a possibly complex object offering satisfaction which can be seen to be greater than that of A, but only from the standpoint of some distant view or reflection.

Hejdánek: Zase se podívejme na situaci, kde A je objekt, který nabízí okamžité uspokojení, a B je předmět nabízející uspokojení, které a je vidět, že to B je větší než A, ale lze to vidět jen z hlediska nějakého vzdáleného pohledu a úvahy.

Jiný hlas: There are two levels where the strength of a passion is represented in this situation.

Hejdánek: Síla vášně je v této situaci reprezentována na dvou úrovních.

Jiný hlas: It is represented in the judgment: from equal temporal distances, the strength of my attraction to B is or would be greater than the strength of my attraction to A.

Hejdánek: Je reprezentována v soudu, který zní: ze stejných časových vzdáleností síla, kterou jsem přitahován k B, je větší než síla, kterou jsem přitahován k A.

Jiný hlas: That is one level of representation.

Hejdánek: To je jedna úroveň reprezentace.

Jiný hlas: The other is in the actual relative strengths of the passions for A and for B, that of A possibly being greater because of its greater proximity.

Hejdánek: A druhá je ve skutečných poměrných silách vášní pro A a B, kde vášně pro A může být větší, protože je A blíž.

Jiný hlas: We have after all just observed that it does not follow that if a person P represents his or her passion for B as greater than that for A, judged from equal distances, that P's passion for B has to be stronger than that for A, given that P is not actually at equal temporal distances from A and from B.

Hejdánek: Ostatně jsme si právě řekli, že z toho, že osoba P si představuje své vášně pro B jako větší než vášně pro A, viděno ze stejných časových vzdáleností, z toho neplyne, že by vášně osoby P pro B také musela být silnější než pro A, protože P ve skutečnosti nikdy není ve stejných časových vzdálenostech od A a od B.

Jiný hlas: Now the word passion is from Hume's vocabulary, and it labels that which influences a person to act.

Hejdánek: Slovo vášně je z *Humova* slovníku a označuje to, co ovlivňuje, co působí, aby člověk jednal.

Jiný hlas: According to Plato, the mind, the *psyche*, initiates activity when through memory it perceives what will correct a state of deprivation in itself or in its body.

Hejdánek: Podle Platóna aktivitu zahajuje mysl, *psyché*, když skrze paměť si všimne, pochopí, čím by se napravil stav zpotvoření v ní samé nebo v těle.

Jiný hlas: *His state of deprivation is painful and pleasure arises as the deprivation is corrected. For example, we enjoy eating because it corrects the deprivation of food which constitutes the distress of hunger.*

Hejdánek: Ten stav újmy je bolestivý a rozkoš vzniká tím, že se ta újma napraví. Například jídlo nás těší, protože opravuje újmu jídla, z níž vzniká trápení hladu.

Jiný hlas: *But in Plato's account it is possible for pleasure to arise not only from the correction of the deprivation, but also from the hope, in the sense of firm expectation, that the deprivation will be corrected.*

Hejdánek: Ale podle Platóna rozkoš může vzniknout nejenom, když se napravuje nějaká zkaženost, ale také z naděje, totiž z pevného očekávání, že ta zkaženost bude opravena.

Jiný hlas: *This is what affords people the pleasures of anticipation.*

Hejdánek: To je to, co umožňuje lidem, aby se těšili předem.

Jiný hlas: *Thus, a distress can to some extent be ameliorated, made better, by the thought that it will end. The pleasure generated by this thought offsets the distress until whatever will repair or restore the deprivation is available to be actually enjoyed.*

Hejdánek: A tak nějaké soužení může být do jisté míry vylepšeno myšlenkou na to, že skončí, a radost vzniklá touto myšlenkou vyvažuje to soužení až do doby, kdy něco tu újmu napraví nebo obnoví v skutečnosti.

Jiný hlas: *The intensity of an actual pleasure is a function of the extent of the deprivation which it corrects and is thus a measure of the intensity of the desire.*

Hejdánek: Síla skutečné radosti je funkcí rozsahu té újmy, kterou napravuje, kterou opravuje, a je tedy měrou intenzity touhy.

Jiný hlas: *I'll skip the next sentence. It would be reasonable to infer that anticipated pleasures function in the same way, that is, as indications of the influences which incline people to act.*

Hejdánek: Je rozumné z toho vyvozovat, že předjímané radosti fungují stejným způsobem, to jest jako indikace vlivů, které vedou lidi k jednání.

Jiný hlas: *If P enjoys expecting A, we may expect P to act so as actually to enjoy A when the opportunity to do so presents itself.*

Hejdánek: Jestliže P se těší na A, můžeme očekávat, že P bude jednat tak, jako kdyby už to A měl, když se k tomu naskytne vhodná příležitost.

Jiný hlas: *Those last two paragraphs were so I can translate the first paragraph from Hume into Plato. That's what's coming now. We can thus translate what was said in the first paragraph of this section into Plato's terminology.*

Hejdánek: Takže to, co jsme řekli v první části tohoto oddílu, můžeme teď přeložit do Platónovy terminologie.

Jiný hlas: *Suppose A is an object affording immediate enjoyment and B a possibly complex object offering enjoyment which can be seen to be greater than that which A affords, but only if one applies the techniques of the metrétiké techné.*

Hejdánek: Dejme tomu, že A je předmět nabízející okamžité potěšení a B předmět nabízející potěšení větší než A, ale jenom když se na něj podíváme měříčskou technikou, to jest z nadhledu.

Jiný hlas: *There are two levels where the magnitude of a pleasure or enjoyment is represented in this situation.*

Hejdánek: Velikost rozkoše nebo potěšení se v této situaci reprezentuje na dvou úrovních.

Jiný hlas: *It is represented in the judgment from equal temporal distances the pleasure of B is greater than the pleasure of A.*

Hejdánek: Je reprezentováno v soudu, že ze stejných časových vzdáleností potěšení z B je větší než potěšení z A.

Jiný hlas: *This is one level of representation.*

Hejdánek: To je jedna úroveň reprezentace.

Jiný hlas: *The other is the relative enjoyments of A and B in anticipation, that of A possibly being greater because of its greater proximity.*

Hejdánek: Druhá jsou poměrná potěšení z A a B v předjímání, kde A může být větší, protože je blíž.

Jiný hlas: *We have, after all, just observed that it does not follow that if P represents his or her pleasure in B as greater than that in A, judged from equal temporal distances, that the pleasure P gets from anticipating B is greater than the pleasure P gets from anticipating A, given that P is not actually at the same distance from A as from B.*

Hejdánek: Ostatně právě jsme si všimli, že z toho, že P si představuje svoje potěšení v B jako větší než potěšení v A, viděno ze stejných časových vzdáleností, tak z toho neplyne, že potěšení, které P získá z těšení se na B, je větší než potěšení, které získá z těšení se na A, protože P ve skutečnosti není ve stejné

časové vzdálenosti od A jako od B.

Jiný hlas: *The second of the two levels where we find a representation of P's pleasures figured in J.C.B. Gosling's attempt to interpret the doctrine of false pleasures.*

Hejdánek: Druhá z těchto úrovní, kde jsme našli reprezentaci potěšení osoby P, se vyskytuje v pokusu J. C. B. Goslinga interpretovat nauku o nesprávných potěšeních.

Jiný hlas: *Gosling says: If I now anticipate considerable pleasure from a prospective fortune and my estimate turns out to be an overestimate, then there is a sense in which looking back I may consider the pleasure I had in the prospect was quite unjustified by the event.*

Hejdánek: Když se teď předjímá velké potěšení z velkého majetku ve výhledu a můj odhad se ukáže být přehnaný, v jistém smyslu, když se podívám nazpátek, můžu si říct, že to potěšení, které jsem měl ve výhledu, nebylo tou skutečností potvrzeno.

Jiný hlas: *Thus my pleasure in anticipation is held to bear some relation to the outcome, so that if this is a disappointment, my pleasure seems to have been inappropriate and slightly ridiculous.*

Hejdánek: Takže moje potěšení v předjímání přece jenom mělo nějaký vztah k výsledku. Takže když ten výsledek je zklamáním, zdá se, že mé potěšení bylo nepřiměřené a trochu směšné.

Jiný hlas: *Thus Socrates says that false pleasures imitate true ones, but somewhat on the absurd side.*

Hejdánek: To je jako Sokrates říká, že nepravá potěšení napodobují ta pravá, ale trochu na té absurdní straně.

Jiný hlas: *To return to Kenny's example, it is not the judgment that the pool's winner made, namely, that he will enjoy drinking 70,000 pounds' worth of beer, that is the root of the falsity of his anticipatory pleasure.*

Hejdánek: Abychom se vrátili k tomu Kennyho příkladu, ne ten soud toho člověka, který vyhrál v sázce, totiž že si vypije za 70 000 piva, je kořenem nepravosti jeho předjímané radosti.

Jiný hlas: *It is rather the delight which he takes in this thought, which is out of proportion to any delight he may derive from its realization.*

Hejdánek: Naopak, je to potěšení, které mu působí tato myšlenka a které není nijak přiměřené potěšení, které by mu vyplynulo z toho, kdyby tu myšlenku uskutečnil.

Jiný hlas: *Gosling's discussion of this idea does not extend to relations between pleasures.*

Hejdánek: Goslingova diskuse této myšlenky nejde až k vztahům mezi potěšeními.

Jiný hlas: *Nor does he apply the idea of anticipated pleasure being out of proportion to the actual pleasure to the passage 41d to 42c, which he summarizes as dealing with a case of being misled by the distance of the future pleasure into a false estimate of its size.*

Hejdánek: Ani tu myšlenku, že předjímané potěšení není přiměřeno skutečnému potěšení, nevztahuje na pasáž 41d až 42c, kterou shrnuje tím, že se tam jedná o případ zavedení nebo poblouznění díky vzdálenosti budoucího potěšení, které způsobuje, že jeho velikost je nesprávně odhadnuta.

Jiný hlas: *But if the idea of pleasure infecting judgment is to be taken at face value, the distance must actually work not directly on what leads to an estimate of size, but on the pleasure taken in anticipation of the near and distant objects, and this must in turn distort the estimate of size.*

Hejdánek: Ale máme-li myšlenku, že potěšení působí na soud nebo že potěšení zavádí soud, máme-li ji vzít tak, jak je, ta vzdálenost nesmí působit přímo na to, co odhaduje velikost, ale na to potěšení, které máme z předjímání blízkých a vzdálených předmětů, a pak toto musí zkreslit odhad velikosti.

Jiný hlas: *Because P is closer to realizing the pleasure of A than to realizing that of B, P finds greater pleasure in the anticipation of A.*

Hejdánek: Protože P je blíže k tomu, aby si dopřál potěšení A než B, P má větší potěšení z těšení se na A.

Jiný hlas: *And wherever choices which affect the chances of realizing A and B present themselves, we can expect P to be drawn to A more strongly than to B.*

Hejdánek: A kdykoliv volby, které ovlivňují pravděpodobnost uskutečnění A a B, kdykoliv se objeví možnost volby, která by ovlivnila pravděpodobnost, že se uskuteční A a B, můžeme očekávat, že P bude

přitahován k A silněji než k B.

Jiný hlas: *This is in spite of any judgment to the effect that B is objectively more pleasurable than A.*

Hejdánek: Bez ohledu na soud, že B je objektivně, s B je spojeno větší potěšení než s A.

Jiný hlas: *The assumption that if P represents the pleasure of B as greater than the pleasure of A, then P will actually be more attracted to B than to A is what ruins, vitiates, undermines the moral psychology of the Protagoras.*

Hejdánek: Předpoklad, že jestliže P si představuje potěšení z B jako větší než potěšení z A, že potom P bude skutečně také více přitahován k B než k A, je to, co narušuje morální psychologii Prótagory.

Jiný hlas: *In terms of the Philebus, the Protagoras treats the mind as containing only the scribe who writes down a judgment regarding the size of pleasures future, present and past.*

Hejdánek: Vyjádřeno pojmy *Filéba*, Prótagoras pojednává o duši, jako kdyby v ní byl jen ten písař, který sepisuje ten soud týkající se velikosti budoucích, přítomných a minulých potěšení.

Jiný hlas: *And whatever the scribe writes, the mind turns into an instruction which it follows without fail.*

Hejdánek: A cokoli ten písař napíše, duše promění v povel, kterým se bezchybně řídí.

Jiný hlas: *But the model of the mind in the Philebus has a second worker in it.*

Hejdánek: Model duše, myslí ve *Filébu*, jak jsme viděli, má v sobě ještě druhého pracovníka, dělníka.

Jiný hlas: *He is called a graphic artist, and unless he is entirely superfluous, with him must come the possibility that mind may not follow the instructions which are implicit in what the scribe writes.*

Hejdánek: A tomuto se říká umělec, grafik. A není-li úplně zbytečný, musí tím v duši vznikat, v myslí vznikat možnost, že mysl nebude přesně sledovat povely obsažené v tom, co ten písař píše.

Jiný hlas: *Plato says of the graphic artist that he depicts what the scribe writes, and this depiction is true if it corresponds to a true judgment, and false if it corresponds to a false judgment.*

Hejdánek: Ten grafik popisuje, co písař napsal, a tento popis je pravdivý, když odpovídá pravdivému soudu, a nepravdivý, když odpovídá nepravdivému soudu.

Jiný hlas: *To correspond to the true judgment that B is objectively more pleasurable than A, B must be pictured as a greater pleasure than A.*

Hejdánek: Má-li odpovídat pravdivému soudu, že B je objektivně větší potěšení než A, B musí být zobrazeno jako větší potěšení než A.

Jiný hlas: *The most likely departure from truth, on the other hand, would arise if the graphic artist were to reflect the respective immediate attractions of A and B, so that A was represented as more pleasant than B.*

Hejdánek: Nejpravděpodobnější odchylka od pravdy na druhé straně vzniká, když ten grafik zobrazí poměrné přitažlivosti A a B tak, že A bude znázorněno jako větší potěšení než B.

Jiný hlas: *If judgment were not doing its proper job, if it took a holiday and did not apply the metretike techne, it might write in the mind what it saw illustrated by the graphic artist.*

Hejdánek: Když nebude-li teď soudnost dělat to, co má, když si udělá svátek a neuplatní *metrétiké techné*, mohla by napsat v duši to, co viděla vyobrazeno od toho grafika.

Jiný hlas: *In this way the relationship between the anticipated pleasures taken in A and B, which falsely represents the relationship between the sizes of the actual pleasures which these objects afford, would come to infect the judgments about the relationship between the actual pleasures.*

Hejdánek: Tímto způsobem vztah mezi předjímaným potěšením plynoucím z A a z B, který nesprávně reprezentuje vztah mezi velikostmi skutečných potěšení, které tyto předměty poskytují, by mohl ovlivnit nebo pokazit soudy o vztazích mezi skutečnými potěšeními.

Jiný hlas: *If Plato had introduced a graphic artist into his model of the soul as early as the Republic, he would very likely have seen the artist as capable of doing no more than threatening judgment with this kind of corruption.*

Hejdánek: Kdyby Platón zavedl toho grafika do svého modelu duše už v *Republice*, velmi pravděpodobně by si všiml, že ten grafik nemůže udělat nic víc než ohrožovat soudnost takovýmhle zkažením.

Jiný hlas: *All graphic artists, all representational artists, are said in the Republic to deal in appearances. All appearances are regarded as deceptive.*

Hejdánek: Všichni výtvarní umělci, všichni umělci, kteří něco znázorňují, říká se v *Republice*, se zabývají jen zdáními. A všechna zdání se považují za klamná.

Jiný hlas: *Only true judgment guided by episteme yields truth and a trustworthy guide to action.*

Hejdánek: Jenom správný soud vedený *epistémé*, poznáním, poskytuje pravdu a je věrohodným vůdcem jednání.

Jiný hlas: *But Plato of the late period dialogues, those closer to the writing of the Philebus than to that of the Protagoras or the Republic, shows signs of a new appreciation of the power of representative art.*

Hejdánek: Ale pozdější Platónovy dialogy, které jsou blíž k době sepsání *Filéba* než *Prótagory* anebo *Republiky*, ukazují známky nového ohodnocení možností zobrazujícího umění.

Jiný hlas: *In the Sophist, which is a late period dialogue, Plato distinguishes two kinds of image makers: those who produce likenesses and those who produce appearances.*

Hejdánek: V *Sofistovi*, dialogu z pozdního období, Platón rozlišuje dva druhy dělačů obrazů: jednak ty, kteří produkují podoby, a ty, kteří produkují zdání.

Jiný hlas: *The second are those who have to take into account the perspective from which their images will be viewed.*

Hejdánek: Tito druzí, to jest ti, kteří produkují zdání, musí počítat s perspektivou, z níž se na jejich obrázky bude pohlížet.

Jiný hlas: *A very large statue of a human form viewed from the ground will have to compensate for foreshortening.*

Hejdánek: Hodně velká socha lidského těla viděná ze země bude muset počítat se zkracováním vzdáleností.

Jiný hlas: Perspektivou, ano.

Like the effect on a chimney pot, a head made to proper proportions will appear from the ground disproportionately small.

Hejdánek: Podobně jako při tom efektu s komínem, hlava ve správných proporcích by ze země vypadala nepřiměřeně malá.

Jiný hlas: *To compensate for unfavorable viewing positions, the sculptor has to make the actual head on his statue disproportionately large.*

Hejdánek: Aby udělal opravu na nepříznivé obtížné úhly pohledu, sochař musí hlavu na soše udělat ve skutečnosti nepřiměřeně velkou.

Jiný hlas: *The same is said to apply in graphic depiction, zographia, which is what the other worker in the Philebus is called.*

Hejdánek: A totéž, říká se, platí i v *zografii*, v grafickém popisu.

Jiný hlas: *If, as seems likely, the graphic artist in the Philebus deals in appearances, then his task will be to make distant pleasures appear as they really are, just as the sculptor has to make his statue appear to have human proportions and not appear to have a shrunken head.*

Hejdánek: Je-li to tak, jak se zdá, že totiž grafik ve *Filebu* se zabývá zdáními, pak jeho úkolem bude, aby se vzdálená potěšení jevila tak, jak skutečně jsou, tak jako sochař musí to udělat tak, aby jeho socha vypadala v lidských proporcích, aby se nezdálo, že má scvrklou hlavu.

Jiný hlas: *The truth of the graphic artist's work is tested by the question: does it make things appear as they really are?*

Hejdánek: Pravdivost díla toho grafika se zkoumá otázkou: Ukazuje věci tak, jak skutečně jsou?

Jiný hlas: *So what the imagination must do, if it is to perform its task properly, is to produce images of the objects of pleasures and pains, objects both near and distant.*

--- (1988-10-30 Jim E. Tiles - Platón a Hume o vášni a pravdě (2) [LVH316VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Hejdánek: A bude úměrná skutečným rozpotěšením a bolestem, které tyto předměty poskytnou.

Jiný hlas: The framework of Hume's moral psychology is superior to that found in the *Protagoras* for Hume is able to recognize the classic situation of what is known as weakness of will.

Hejdánek: Rámec Humovy morální psychologie je lepší než ten, s kterým se setkáváme v *Prótagorovi*, protože Hume dokáže rozpoznat klasickou situaci toho, čemu říkáme slabá vůle.

Jiný hlas: When P judges that B is more pleasant or attractive than A, and still opts for A, it is because P's passion for A is stronger than that for B.

Hejdánek: Pokud P usuzuje, že B je větší potěšení než A, a přesto se rozhoduje pro A, je to proto, že jeho vášeň pro A je silnější než jeho vášeň pro B.

Jiný hlas: It is also stronger than any calm determination of the passions founded on a distant view or reflection, which might incline P to opt for what can be seen to afford more satisfaction only from such a distant view or reflection.

Hejdánek: Je také silnější než jakákoliv klidná rozhodnost, klidná úvaha nad vášněmi, založená na vzdáleném pohledu nebo úvaze, která by mohla přivést P k tomu, aby si zvolil to, co nabízí větší uspokojení, ale jenom z takového vzdáleného pohledu nebo úvahy.

Jiný hlas: The Socrates of the *Protagoras* assumes that one always acts on the basis of such a calm determination.

Hejdánek: Sókratés v *Prótagorovi* předpokládá, že člověk vždycky jedná na základě takové klidné úvahy.

Jiný hlas: Hume, for his part, is not prevented from recognizing the possibility that such a calm determination of the passions may prevail.

Hejdánek: Co se týče Huma, ten umí uznat možnost, že takové klidné rozhodnutí nad vášněmi může převládnout.

Jiný hlas: But he has little to say about how such a calm determination might come to have decisive influence.

Hejdánek: Ale nemá toho moc co říct o tom, jak způsobit, jak dosáhnout toho, aby takové klidné rozvážení, rozhodnutí mělo rozhodující vliv.

Jiný hlas: The framework of the *Philebus*, if grafted onto Hume's position, would provide Hume with a vocabulary for handling this very question.

Hejdánek: Rámec *Filéba*, kdyby se, *grafted*, v rostlinách, když dáte jeden do druhého a necháte ho růst, jako hrušeň na jabloni, jako přiložený na, vložený do Humovy pozice, by Humovi poskytl slovník pro zacházení s právě touto otázkou a pojednání právě této otázky.

Jiný hlas: By providing the passions for distant objects with images of those objects, and by turning the attention away from the immediate data of the senses toward those images, the passions for more distant objects are fed and strengthened.

Hejdánek: Když se vášním pro vzdálené předměty poskytnou obrazy těchto předmětů a když se pozornost obrátí od bezprostředních smyslových dat k těmto obrazům, vášně pro vzdálenější objekty se posílí a podpoří.

Jiný hlas: Another metaphor, I'm sorry. But if this graft were to take hold and thrive, it would threaten some of the native foliage of Hume's position.

Hejdánek: Další metafora, omlouvám se. Ale kdyby tohle vložení mělo se uchytit a vyrůst dál, *thrive* je vyrážet, vyrůst, ohrozilo by to část přirozeného olistění Humovy pozice.

Jiný hlas: For the question of the truth of the passions so fed would become unavoidable.

Hejdánek: Neboť otázka pravdivosti vášní takto posilovaných by se teď už nedala obejít.

Jiný hlas: To yield a choice, decision or action which is based on a distant view or reflection, the motivating influence operating now would have to correspond in the right way to those events which the mind tries to judge from its distant view.

Hejdánek: Má-li motivační vliv poskytovat volbu, rozhodování nebo jednání založené na vzdáleném pohledu nebo úvaze, musela by ta motivace, která funguje teď, odpovídat správně těmto událostem, které se mysl pokouší posuzovat ve vzdáleném pohledu.

Jiný hlas: This is a correspondence which can obtain or fail to obtain independently of the data of judgment.

Hejdánek: To je korespondence, která, nastane. Je to korespondence, která může nastat nebo nenastat nezávisle na datech toho soudu.

Jiný hlas: It can, if judgment is not made carefully and independently, give rise to judgments which are distorted and hence false.

Hejdánek: Není-li ten úsudek udělán pečlivě a nezávisle, může z něho vzejít soud, který je zkreslený a tedy nepravdivý.

Jiný hlas: I'm going to skip the next paragraph and the next one after that to: It is obvious that this argument does not secure against Hume the whole of Plato's position.

Hejdánek: Přeskočím další odstavec a ten další po něm. Je zřejmé, že tato argumentace nehájí celou Platónovu pozici proti Humovi.

Jiný hlas: Some measure of the gap remaining is to be found in an observation which Gosling made about the notion of an anticipatory pleasure which is inappropriate and slightly ridiculous when set against the actual pleasure.

Hejdánek: Jistou míru té díry, která tam zbývá, můžeme najít v pozorování... [nesrozumitelné] v Goslingově poznámce o tom předjímaném potěšení, které je nepřiměřené a trochu směšné poměřeno skutečným potěšením.

Jiný hlas: *Gosling says: I may work myself into a frenzy of delight over some quite small occurrence, and the judgment that my delight is out of all proportion to its object is a judgment of abnormality against me.*

Hejdánek: Já se můžu vypracovat, můžu se dopracovat do úplného šílenství rozkoše nad nějakou celkem maličkostí. A úsudek, že moje potěšení, moje rozkoš je zcela nepřiměřená svému předmětu, je pro mě úsudek o tom, že já jsem nenormální. Úsudek, že moje rozkoš je mimo ty proporce, je soudem o abnormalitě mé vlastní osoby.

Jiný hlas: *What is a judgment of abnormality against me? Judgment which inflicts abnormality to me? No, a judgment which is that I am abnormal. A judgment that I am not normal. Yes.*

Hejdánek: Soud, který mě určuje, říká, že nejsem normální.

Jiný hlas: *But if I am thus abnormal, I may anticipate a certain degree of delight, which is an abnormal degree, quite correctly. So that my anticipatory pleasure is quite true in Plato's sense.*

Hejdánek: Ale jsem-li já takhle abnormální, to jest zkreslený, mohu předjímat určitou míru potěšení, která je abnormální, celkem správně. Takže moje předjímané potěšení je v Platónově smyslu celkem pravdivé.

Jiný hlas: *The abnormal person's pleasure is true, judged only from the distant view which arises from taking a standpoint on what that person will enjoy which is not temporally conditioned.*

Hejdánek: Potěšení abnormální osoby je pravdivé, posuzováno jen z toho vzdáleného pohledu, který nastává, když zaujmeme stanovisko, na němž si ta osoba to užije, kteréžto stanovisko není časově podmíněné.

Jiný hlas: *There is no doubt that Plato believed that yet more distant views yielding more adequate conceptions of the proper order of reality were obtainable, and that the truth of one's passions and anticipatory pleasures should be judged from the most adequate of those views.*

Hejdánek: Nemůže být pochyb, že Platón byl přesvědčen, že jsou dostupné ještě vzdálenější pohledy poskytující ještě přiměřenější pojmání skutečného řádu věcí a že pravdivost člověkových vášní a předjímaných rozkoší má být posuzována z toho nejpřiměřenějšího možného pohledu.

Jiný hlas: *From such a view the abnormal (in the sense of the weak, the wicked, the foolish, the vain or greedy) man's pleasures would be false, and only the good man's pleasures would be true.*

Hejdánek: Z takového pohledu by rozkoše abnormálního, to jest slabého, darebného, pošetilého, marnivého nebo žádostivého, žravého člověka, byly nepravdivé a jen radosti dobrého člověka by byly

pravdivé.

Jiný hlas: *I have offered no argument here in support of this stronger thesis.*

Hejdánek: Nepokusil jsem se zde podat žádný argument, který by podporoval toto silnější tvrzení.

Jiný hlas: *But the argument which would lead a Humean to dismiss it as nonsense has been significantly undermined.*

Hejdánek: Argument, který by humovce přiměl k tomu, aby to prohlásil okamžitě za nesmysl, se tu přece jen zřetelně podryl, oslabil.

Jiný hlas: No, tak to by se dalo jako ten apel k té intencionalitě v té filosofii [nesrozumitelné].

Hejdánek: No, právě. Problém by tu byl to, jaký je ten vztah mezi tou normou a pravdou. To je tady uprostřed toho textu u té přednášky. No, jestli se to dá shodit jako v tom Humeově textu, jestli to je určitá paralela, samozřejmě předkládaná úplně jiným způsobem. Platón mluví doslova, že trpení tohoto času nejsou ničím proti budoucí slávě, tak to je příklad toho [nesrozumitelné] toho overview, toho nadhledu. Ty to nemůžeš říct anglicky?

Jiný hlas: *I am having trouble with calm passions and violent passions. I've got that far. What the problem is I can't tell yet.*

Thomas was suggesting that there is the problem of nearly appearing passion, positive or negative, against some distant of maybe greater importance, occurs for example in the preaching of Jesus on the mountain speech where he says what is now and what will come one day. There is a very similar...

Don't store your treasures on earth...

...don't conserve your treasures on earth. Set your hope in the and so on. Hume is generally trying to undermine the traditional morality found not only in Greek thought but in Christianity. He is an atheist and although an honorable man is developing an ethic to supplant the prevailing Christian ethic. And Plato is to that extent much closer to the Sermon on the Mount and other Christian teachings. Yes.

Hume se snaží podvrátit tu tradiční morálku. Je ateista a jistě ten pohled Platónův je bližší Horskému kázání než ten pohled Humův. Ano.

Most people who teach ethics in British universities are Humeans rather than Platonists.

Většina těch, kteří na britských univerzitách učí etiku, jsou spíš humovci než platonici.

Znamená to, že ta humovská etika se snaží obejít bez těch absolutních idejí, tedy bez těch norem, které jsou platné a které jsou nepodmíněné?

Meaning that Humean ethics tries to come out without those unconditional norms, norms valid unconditionally?

Yes. Yes. Yes. But the moral psychology is really what underpins it. The question of absolute norms is very seldom addressed and it's possibly not central to what people reject when they adopt Hume. It's much more a kind of hedonism which is also present in utilitarianism, in Mill and in Bentham, who are also very strong in Britain.

Ta otázka definitivně platných norem možná nehraje takovou roli v mravní psychologii. Tam je silnější ta stránka utilitární, tak jako u Milla a Benthama, kteří mají v Anglii taky velký vliv.

Měl bych takovou otázku, jestli se dá říct, že tím pádem vlastně u Huma otázka pravdy nehraje žádnou velkou roli, protože je to vlastně vždycky spíš otázka buď těch vášní násilných, nějakých bezprostředních, anebo těch vzdálenějších, které třeba můžou mít i nějaký morální rozměr nebo morální náboj, ale víceméně ta otázka pravdy tady nehraje roli?

Hejdánek: Jako v čem?

Jiný hlas: Vlastně v jednání.

It can be said that the question of truth doesn't play a much great role in Humean ethics, meaning that in the realm of ethics there can be no question of truth at all?

I think there is a kind of truth in normative discourse, or there is at least something – it is possible to use your reason to achieve something.

Je tam jakýsi druh pravdy v... nebo rozumíš? Jo, jo. Bez překladu.

When Hume is rejecting the role of truth, he's also rejecting the possibility of using your reason, of thinking about the problem. It's just a matter of how you feel. This is the predominant attitude of ordinary people throughout the West. That when it comes to a question of ethics, it's a matter of how you feel, it's a matter of commitment. There isn't room to think about your values because the mind – it's inappropriate for the mind to be exercised in that way. And that argument goes back to Hume. His general way of tackling the thing will be brought out and thrown against somebody who says you should think about these things rather than just feel.

Jiný hlas: It seems to me that the dispute of whether *Hume's* position is undermined or whether the position of the *Humean* is undermined or not is a question... it seems to me that it's a matter of definition whether you say that there is something as a representative quality in the pictures of that graphic artist if you implant him into *Hume*. And there of course is some representative quality and it allows us to speak about truth and false in a sense. But at the same time we must see that it is not truth or false of the passion itself but of something which is involved, which is something as object of the passion I think in that metaphor. I see that you don't agree. Go ahead, finish.

Jiný hlas: Já jsem si chtěl ujasnit, jestli ten rozpor, který tu nakonec je předváděn, není spíš spor slovní nebo závislý na definici. Totiž že by ta definice... a že pak ta argumentace byla taková, že to, co nakonec bylo předvedeno jako reprezentativní kvalita, která nám umožňuje hovořit o pravdivosti či nepravdivosti i u *Huma*, tak to není reprezentativní kvalita té vášně samotné, ale předmětu té vášně. Totiž ta tichá vášně nebo ta klidná vášně má za své předměty ty obrazy nakreslené grafikem, které mohou být správně nebo špatně proporcionované, ale není to ta vášně sama, nýbrž ty předměty, které jsou pak eventuálně pravdivé či nepravdivé. Podle mé interpretace, která tu vystala.

Jiný hlas: Step one. If it's a matter of definition, that isn't *mere* definition. What definitions we use reflect the views we take. So because it's a question of definition, it doesn't follow it's not substantive. The next thing is to summarize my argument. When I talked about the graphic artist, he wasn't just a metaphor. He isn't Plato, but the content of Plato's metaphor is to say something about the function of your feelings now, as opposed to any thoughts you may have now.

If I am excited about tomorrow's events, that is independent of any judgment I may make about tomorrow's events. That excitement goes with pleasure or pain. I may be afraid of tomorrow, I may be looking forward to tomorrow, and another part of me may be able to judge 'it's not going to be that much fun' or 'it won't be that awful when you get to it,' but I still may be afraid, pained, or I still may be excited, experiencing anticipatory pleasure. This can represent the... both a judgment and the feeling I'm having now stand as different representations.

This is what *Hume* overlooks. He overlooks a substantive fact about our psychology. And when I then choose to say 'this is also a... there is also a sense in which my anticipation now is either true or false,' that's an important connection to the way I think, the way I reason about my feelings, and the extent to which my feelings are under rational control. That's the substantive issue: how much your feelings are or can be under rational control. *Hume* denies that reason has any control of feeling, and Plato insisted it does. That's the substantive issue around which the definitions go.

Jiný hlas: Ale já na to taky nebudu schopn nějak dobře odpovědět. Bod jedna je, že i otázka definice je podstatná otázka, protože ty definice, které volíme, reflektují naše postoje. Bod dvě je už k tomu *Humovi*. Ze začátku to bylo víceméně hlavně opakování toho, o čem jsme hovořili, že ten grafik není pouhá metafora, nýbrž že to je cosi, co odpovídá naprosto reálné záležitosti v našem volení. Totiž právě nějakému tomu vylíčení těch budoucích bolestí nebo těšení se těch správných proporcí.

A ten problém, který je vážným problémem a kde vzniká skutečně spor, je problém, do jaké míry právě ten rozum může vstupovat do té hry našeho rozhodování a reálného jednání. Jak pak skutečně jednáme. A *Hume* tuhle otázku nechává úplně stranou nebo popírá, že by tam ten rozum vstupoval, Platon naopak tvrdí, že tam ten rozum vstupuje, a tohleto je právě ta skutečně podstatná otázka.

Hejdánek: U *Huma* přes ty *calm passions* ani tam není ten rozum nijak?

Jiný hlas: To je právě ta otázka, která mě zajímá, takže já myslím, že se k tomu dostaneme. *Go ahead. I surely agree with what did you say at the end of your speech and still I believe that...* there is some point.

Hejdánek: I think that I did not want to say that there is not difference between *Hume* and *Plato* and what I suggested was not that there is not the difference, but that in my view it is possible to understand *Plato's* theory of *Philebus* as a as more precise or or more refined *completation* of of *Hume's* view, but nothing which necessarily is in conflict with *Hume's* view. And perhaps I do not see completely in view not about the role of the reason in which I agree with you, or perhaps perhaps it will need some some *precisation* because of the question which was we can pose it for the next, but there is another point. I agree with you about the role of the reason, but I think that it is not the same with the question whether the passions are can be true or false. And I think that I do not understand completely if you deny that or if you claim that *Hume* would have to accept that the passions can be true or false. And if if so, perhaps it would be useful if you briefly briefly explain again the argument.

Jiný hlas: Are you worried about what turns on the argument? What follows if I back *Hume* down?

Hejdánek: Well, no, no, I am not extreme enthusiast...

Jiný hlas: No, no, but what what difference would it make if *Hume* had to agree that some passions could be true or false?

Hejdánek: I thought that it is your your aim.

Jiný hlas: Yes, yes, that's my my aim, but I wonder are you asking why do I press this against *Hume*?

Hejdánek: No, no, this is not problem of some *extraneous*...

Jiný hlas: No, it's no, this is internal to *Hume's* position that the argument he gives about the combat of passion and reason turns exactly on this claim that the passions cannot be true or false, and he defines reason as the faculty of determining truth and falsehood. So if I persuade him that some passions can be true or false, I have broken his argument, the only argument I can find for separating reason and passion so that there can't be any conflict. Once I do that I put back into place the standard moral psychology of *Aristotle* and *Plato* according to which reason is supposed to govern passion. That's what turns on it. Yes. Now, you still want me to go back over the argument?

Hejdánek: Perhaps I perhaps it might be easier. I still wonder whether you replied the precise question of mine in the first the first question, the question whether the representative quality of the object of the passion is or have to be considered as the representative quality of the passion itself.

Jiný hlas: The object of the passion won't have a representative quality that's relevant to anything that I'm talking about. It is it is the passion, it is the way I feel now, I am arguing, that stands in a relationship to the way I will feel n days from now. It's the feeling that represents. The object is also part of this complex psychology, but for the purpose of my argument it is enough that I feel now about something in the future and that can stand in a correct or in an incorrect relationship to how I will actually feel when the future comes.

Hejdánek: Yes, surely. But perhaps I overestimated the role of the *calm passion* which measures measures the other passions, and I thought that your argument is that that this *calm passion* in fact works in the same way as the reason in *Plato's* moral psychology.

Jiný hlas: Okay. It it does in fact, *Hume* is acknowledging the facts in that doctrine about *calm passions*. But he is not acknowledging them in such a way that he admits he has to back down on the combat of passion and reason because the *calm passion* for the distant view or reflection is not reason. It's just another passion. Another passion which you may or may not have and he's indifferent toward it. He should admit that the *calm passion* for a distant view or reflection is the voice of reason, but he doesn't. Yes. So he, I mean this is characteristic of *Hume* in several places in the *Treatise*, not just in the books on moral filosofie but also in the book on on on causation. He does the same move. He has a strong thesis. There's no necessity and because there's no necessity there's no rational determination of one event rather than another. But you can find a passage later where he admits that it is more rational for a

person who's hoisted up in a high cage, more rational for him not to be afraid than to be afraid, that the fear he feels that he will fall is unreasonable given the strength of the cage that holds him. Now this goes directly against the doctrine about causation which says there's no rational foundation for cause and effect.

Jiný hlas: in the *moral psychology* the same thing. He advances a strong argument, there's no combat between passion and reason. Later when he's talking about *Marcus Brutus* and the *distant viewer reflection* as he compares his servant and *Marcus Brutus*, takes back in effect without admitting it, the strong *thesis* that he advanced in an earlier book. And my argument is that this is disreputable, this is cheating. And *Plato* has insights which if you can pull them out of his metaphor of the two workers, the scribe and the graphic artist, show the correct picture of *moral psychology*.

Jiný hlas: Tak já řeknu to, co si pamatuju, protože nepamatuju všechno. Já jsem tomu špatně rozuměl a ta otázka tehdy skutečně nebyla na místě, protože ta pravdivost a nepravdivost těch vášní u *Huma* vlastně nespočívá v tom, že by právě to, co se poměřuje, byly ty dvě vášně jakožto předměty té pořádající, klidné vášně, nýbrž to, o čem se říká, že je pravdivé a nepravdivé, jsou ty vášně samotné, ty, které zrovna pociťuji. A nemusí být vůbec pravdivé a nepravdivé jenom jakožto předměty této pořádající.

V tom spočíval můj omyl a tohle se vyjasnilo.

Jiný hlas: Pak byla otázka, že v klidné vášni vlastně vystupuje rozum. Ta klidná se od té násilné liší tím, že je v ní rozum zvažování, poměřování a hodnocení.

Hejdánek: On říká: „Ano, to tam věcně je, ale on to nepřipouští.“ A tahle věc se u něho vyskytuje na více místech, že on řekne nějakou velmi silnou *thési*, která člověka bouchne do očí, a potom ji ovšem postupně oslabuje všelijakými přípustkami. Tak tady třeba se řekne, že rozum nemá žádný vliv na lidské jednání, že lidské jednání je...

--- (1988-10-30 Jim E. Tiles – Platón a Hume o vášni a pravdě (2) [LVH316VA]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Hejdánek: ...*this strong thesis and we'll go back.*

Jiný hlas: On popírá, že by ta aplikace té metody poměřování vyžadovala vždycky nějakého rozumu.

Hejdánek: No, nemluvím o tom, *but the whole passion there is included at least some say arithmetic or some measuring of distance and so on. Hume isn't very strong on the measuring image, but he does say a distant view or reflection. It is the idea of somehow standing in a position where you can see everything without...*

Jiný hlas: ...*in the correct place, yes.*

Hejdánek: *That's about as far as he goes, but it's very much the same idea that Plato makes the measurement the idea of seeing it...*

Jiný hlas: ...*rather than say computing it or coming to it by reasoning.*

Hejdánek: *Yes, that is very characteristic of Hume's picture of reason, of the whole 17th century's picture of reason, that it is a viewing. And it's very characteristic of Plato's conception of reasoning that it involves measurement and computation. And this is part of the distance between the two traditions.*

Jiný hlas: On to teď říkal, že on to tam v té, že ten, já jsem se ptal, jak je to s tím, že v tom chladném, v tom je obsaženo přinejmenším nějaké počítání, nějaké poměřování. A on říká, že ne, že Hume tomu říká jako nadhled, že jeho představa rozumu je vždycky, že rozum věci vidí. Takže on ten rozum, ta chladná vášeň je taková, že z velké výšky to všechno vidí, ale nic nepoměřuje, neuvažuje. Vidí to vcelku. V tom je ten rozum, v tom vidění.

U *Huma* se tam nemluví, to je druhá věc. Jedna věc je, že ta chladná vášeň to vidí, ale nedělá žádnou úvahu. Ale pak říkal, že i pro tu *Humovu* představu rozumu, že ta je také taková, že spíš vidí, kdežto *platonská*, vůbec v 17. století, že ten rozum se chápe jako vidění věcí, kdežto u *Platona* je to spíš uvažování a počítání.

Hejdánek: No měření a počítání.

It is there, yes. And maybe even paradigms of this idea of say reason viewing things from a self-en-height or elevation. There are cases when it is so. For example, if you search a way on...

Jiný hlas: ...on a map.

Hejdánek: *You are not necessarily doing small steps. You can see the way as through a labyrinth. You can see it from the advance without much reasoning.*

Jiný hlas: Yes.

Už si nepamatuju přesně tenhle překlad, co říkal, ale on říká, že tohle je vůbec v 17. století, že se ten rozum chápe jako to vidění.

Hejdánek: *Is this feature of reason as you said in this 17th century, is characteristic for English philosophers or do you think it is rather even on continental philosophy?*

Jiný hlas: *I think you'll find it in Descartes and in the English philosophers after Descartes, Locke and Berkeley and Hume. Whether you find it in the other names, Spinoza, I think it's in Malebranche, I think in fact I've heard a passage in Malebranche. Leibniz I don't know well enough. Spinoza I am uncertain about, I don't know how to interpret a lot of what he says. But certainly the Cartesians and the British empiricists, this is characteristic of them.*

It's also, I mean, the vision idea is also present in Plato, but it's always connected to the idea of calculating, reasoning, going through steps as well. And it comes to be free of that, I think, in the 17th century. That's the main difference, rather than it being starkly opposed. Plato also sees that reason has the ability to see things at a glance, as well as to probe step by step.

Takže u Platona tahle věc taky se vyskytuje, tahle schopnost rozumu vidět věci na jeden pohled, nahlédnout, ale že je charakteristická teda u Descarta a u anglických empiristů, Locke, Berkeley, Hume, a že snad by to bylo i v Malebranchovi a jinde, ale u Descarta určitě.

Ještě o tom kusu dřív, Descartes je jako součást vybírání si z té antické filosofie nebo scholastiky. A dál kousek z toho textu, že se to dá říct, že toto je součást interakce na středověkou scholastiku.

Hejdánek: No tak určitě to je součástí toho platonského, obnoveného platonismu, platonismu.

Jiný hlas: Mezi středověkem a 17. stoletím. Ne, on říká, že u Platona tahle věc je taky. On říká, že u Platona je sice to vidění taky, ale vždy spojeno taky s těmi úvahami a počítáním a tak dále.

Hejdánek: A ty možnosti to jsou *synopsis* a *dianoia*, ne? Vlastně se od sebe odlišují.

Jiný hlas: Ano, ano. Ta jedna je teda ta *synopsis*...

Hejdánek: ...ta uchopující a *dianoia* je ta kráčivá, ten rozbor. Ta je kráčivá, ta se víc přibližuje k těm úvahám.

Jiný hlas: Well, so, and I would like to know, I think it is really valuable to add to Hume's vocabulary, or our vocabulary, this distinction. And I do not see whether the truth or false of passions which are in relation to the future, whether this truth or false has something to do with the reason, or if it is... of course, we discern the truth or false by the reason and this is evident, but I do not see how to involve the reason in the genesis of, or in making these passions to be present.

That's another argument. I touched on it but in the last section that I skipped over. There is another conception of truth which I think dominates Plato's thinking. It's not the conception of 'this is true if it corresponds to something', but that the thing over here can be true in the sense of the genuine thing. The true reality, it's like 'true love' – this is an expression in English – the real thing. Now this is the kind of... there's a two-way street which reason has to work. And Hume is always thinking of it being one-way: is the representation answering to the reality? It is also possible for the reality, what we think of as the reality, the actual arrangements of your emotions, to answer to some conception of how it should be. This is also a thing which reason has to determine. In determining that truth, it has to determine what is a genuine arrangement of passions. This two-way street is where the thing you're asking about enters. And the mechanism is best explored in Aristotle, which is the mechanism of developing habits. I'll stop there and I'll pursue if any of that needs pursuing.

Jiný hlas: No, otázka teda je, jestliže už vidíme, že v tom, v čem Hume vyhovuje v tom, že může posoudit, zda ta vášně je pravdivější či méně pravdivá, ale vlastně je tady jiná otázka, totiž zda taky ten rozum může nějakým způsobem být účastný na tom vlastním vzniku té vášně jakožto pravdivé či nepravdivé a na tom

eventuálním opravování. Protože naposled stejně, i když takhle byste řekl, že některé ty vášně jsou pravdivější a některé méně pravdivé, tak naposled stejně se rozhodujeme podle těch, které máme. Takže pokud by se ten rozum jenom spokojil s tím, že to dodatečně posoudí, ale nebyl schopný nějakým způsobem do toho vstoupit už při tom vzniku těch vášní, tak ta humeovská pozice by vlastně nebyla... nepravda. Taková ta standardní, ne ta vylepšená, ale ta stará.

Odpověď je ta, že to je těžká otázka, nebo jinak řečeno, že se tím zabýval v něčem, co bylo přeskočeno, a že ten celý problém spočívá v tom, že vztah mezi rozumem a tou nějakou skutečností je dvojitý. Že to není jenom tak, že ten rozum prostě zpátky sčítá a říká o nějakých představách, jestli jsou pravdivé či nepravdivé, ale že pravdivost je taky něco, co v platónském myšlení a vůbec v řeckém myšlení přísluší zrovna tak jako nějakým soudům, tak taky těm věcem vlastně. Že tudíž je možné také z tohoto druhého pohledu, při tomto jiném textu o pravdivosti, říkat, že určité...

Hejdánek: Můžu do toho? Že pro Humea je pravdivost samozřejmě porovnání představy a skutečnosti. Prostě položí se na sebe a souhlasí, nebo nesouhlasí. Ale u Platóna může být jiná pravdivost, kde ta pravdivost je jakoby *pravost* něčeho. V tomhle smyslu pak samozřejmě pravý může být všelicos. Pravý může být... to nevyžaduje tu reprezentativní stránku. Ale to je pak jiná otázka, to není k tomuto tématu. Jakože jakoby *pravost* věcí, které nejsou znázorněním něčeho jiného.

Jiný hlas: No, a že vlastně pak je tady ten problém, že skutečně ten rozum může mít představu, že určité vášně, respektive ta organizace těch vášní je správnější než jiná a v tom smyslu taky pravdivější. A o tom, jak se dá zařídit, aby ta lepší organizace, ta lepší souhra těch vášní byla potom na místě, o tom že jsou nějaké ty činy u Aristotela o habitu.

Jiný hlas: Continue... which do you want me to continue on?

Jiný hlas: Is it possible to say perhaps briefly about this Aristotle's conception about influencing your feelings?

Jiný hlas: Yes. Virtue in Aristotle lies in a mean, and it is a mean in ranges of feeling and of action. So that a man who doesn't feel right about certain things isn't yet a virtuous man. Now the virtuous mean reflects the kinds of habits that the man has. So if he finds – typical Aristotle example – courage. If he feels too much fear, or he feels too little fear, he has to take steps to correct this feeling that he has about dangerous situations.

Jiný hlas:

there are various ways to correct your feelings, but the feelings in general follow the things you do. So that if you go through elaborate procedures for making sure you do the right thing, this is how pianists overcome the fear of performing. They practice a lot, but they don't practice so much that they don't have some fear when getting on the platform so that their overconfidence trips them up. Actors similarly. Soldiers, I think, those who are good soldiers, sorry, those who are real soldiers, who want to do the right thing by their country, will similarly try to train in such a way that they feel the right amount of fear versus confidence as they go into battle.

Hejdánek:

To je to, k čemu on tady dopředu směřuje, k té výchově těch citů. Ten postoj je takový, že když někdo má příliš mnoho nebo příliš málo bázně, což je chyba, tak právě třeba když je to pianista, tak musí cvičit, aby neměl bázeň z vystoupení. A když cvičí příliš mnoho, tak zase zapomene na bázeň z toho vystoupení a cítí se pyšně. Jde prostě o správnou míru toho cvičení, aby tu bázeň měl tak akorát, kolik se prostě hodí a má ji mít, ale ne víc, než mu je k němu směřováno.

Jiný hlas:

Well, this is true, but perhaps there still is a gap in the explaining because I believe that Hume's distinction between *passion* and *reason* is very sharp and that the *reason* can decide that some courses of action will have some results, probably positive, which will improve my *passions* in a certain way and so on. This does not mean that I with the *reason* can without the help of some *passion* which will lead to taking the exercising and so on, that it will manage it.

Hume's distinction is drawn in such a way as to prejudice what you call *reason* and what you call *passion*. I don't want to draw the line in that way. But if Hume insists those are his definitions, you can't shake him. He will or he is. The older conception of *reason* made it something which motivates. Hume says you can't treat *reason* as something which motivates. But Plato's *reason*, Aristotle's *reason* motivated. Both of these men realized that a person all by him or herself can't develop this *reason* which motivates. This is why education for both Plato and Aristotle is absolutely crucial. If you haven't been well brought up, said Aristotle, you have no business in my *ethics* lectures. And if Plato's guardians weren't well brought up, they were not going to be the *virtuous* men that he wanted them to be. That's the best one can do at this stage. If you aren't going to be able to do it for yourself if you aren't already equipped, you can't just pull yourself up. And you can't make someone else who hasn't been well brought up motivated to think about his *passions*, his feelings, so as to improve them. The only answer is to have a general culture which sustains these values.

Hejdánek:

Tato otázka byla dána, ale je to opravdu ten rozdíl v kultivaci těch *passion*. Odpověď je, že Aristoteles a Platón tyto pojmy ve skutečnosti nakonec stejně používali tak, že bez podpory těch *passion* to v rozumu nejde. To je nakonec to, k čemu se snažíme dopracovat, k souladu mezi těmi dvěma, které jsou spolu. Ty *passion* se musí nějak samy objevit, protože ani rozum nemůže poručit, aby tady byla *passion*, která je přiměřená k tomu cvičení, ale ta *passion* k tomu cvičení tady musí sama nějak přijít nebo být. To je ovšem to Humeovo pojetí, a o tom tady mluvila, že on si to nepřebírá, a že Humeovo pojetí je porušení pojetí Aristotela, že by k tomu dopracovalo nebo ne. Rozum motivuje, a to dokonce třeba i víc, než v něm je. Tohle je velice důležité, protože rozum se přímo vzdělává a motivuje k těm *passion*, kde ty *passion* nakonec všechno k tomu cvičení připravují a tohle dělá rozum u člověka v případě, že k tomu má motivovat. Je to cosi natolik silného a ten důraz byl k tomu dopracovat a vzdělávat se v rozumu v věcech, které jsou důležité.

Jiný hlas:

I move that we go with Hume or my *passion* to go to bed. And it's definitely a *violent passion*, not at all calm. Thank you very much.

Oh, thank you for listening and for your translations, both of you. You did very well. I wish I were as fluent in another language. We Americans and English are very badly brought up with languages. I'll leave these because someone may want them.